

УДК 37:001.895

DOI:

Тетяна Пантюк, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Микола Пантюк, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Ірина Гамерська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Юлія Денисяк, аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: НЕОБХІДНІСТЬ, СУТНІСТЬ, ЗМІСТ

Педагогічну інновацію визначаємо як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, що оптимізує досягнення її мети. В основу інноваційної діяльності мають бути покладені системний і компетентнісний підходи; принцип науковості; важливою ознакою освітніх інновацій є його структурованість; інновації в освіті мають бути спрямовані на гарантоване досягнення цілей освітнього процесу, складати цілісну канву навчального процесу і забезпечувати прогнозований результат.

Ключові слова: інновації; інноваційна освіта; суб'єкти освітньої діяльності; інновації в освіті; зміст; сутність та специфіка інновацій.

Лит. 11.

Tetyana Pantyuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the General Pedagogy and Preschool Education Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Mykola Pantyuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor, Vice-Rector for Research, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Iryna Hamerska, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Practice of the English Language Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Yuliya Denysyak, Postgraduate Student of the General Pedagogy and Preschool Education Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

INNOVATIONS IN EDUCATION: NECESSITY, ESSENCE, CONTENT

The priority goals of modern education are the universal development of a man as a personality and the highest value of society, the development of his talents, intellectual, creative and physical abilities. For the realization of this goal, an appropriate educational environment should be created, which would be characterized by systematization, scientism, logicity, progressiveness and innovation. Innovations in education are also aimed at raising the level of modern science, the introduction of new technologies, the use of modern information and communication means etc.

We state that the issues of innovation in education are traditional for every education system at every stage of its development. They are variable, historical, because every era makes its own demands on man, the process of his education, formation and upbringing. The purpose of this research is to study and summarize the content, nature and specificity of innovation taking into consideration social determinants in modern conditions.

In order for a person to be able to cope with their own life tasks and challenges, as well as to become a productive member of civil society, his education must include and reflect the achievements of modern science, technology and engineering.

We define pedagogical innovation as a process of updating or improving the theory and practice of education, that optimizes the achievement of its goal. We emphasize that a modern teacher must have the formed innovative competence with its relevant components.

Innovation activities should be based on systemic and competency-based approaches and the principle of scientism; an important feature of educational innovations is also its structured nature; innovations in education should be aimed at the guaranteed achievement of the goals of the educational process, as well as form a complete outline of the educational process and secure an expected result.

Keywords: innovations; innovative education; subjects of educational activity; innovations in education; a content; essence and specific character of innovations.

Постановка проблеми. Сучасний світ інтелектуальних і духовних зусиль. Зміни відзначається динамічністю, змінністю, відбуваються в усіх галузях людського життя, винятком не стала і сучасна освіта як особлива сфера людського життя, що забезпечує

збереження, накопичення та передачу знань та досвіду. Цінності, інституційні форми та зміст сучасної освіти залежить від низки факторів, а саме: глобалізації сучасного світу та його інтеграції; стрімкого розвитку технологій; тотальної інформатизації суспільного простору; зміни освітніх стандартів та парадигм тощо.

Метою сучасної освіти є “всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору” [4]. Мова передовсім іде про особистість, як має бути здатною впоратися із власними життєвими завданнями та викликами, а також стати продуктивним членом громадянського суспільства, яке сповідує загальнолюдські цінності, усвідомлює відповідальність за себе, своїх близьких, за природу та все оточення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інновацій в освіті є традиційними для кожної системи освіти на кожному етапі її розвитку. Вони – змінні, історичні, оскільки кожна епоха висуває свої вимоги до людини, процесу її освіти, становлення і виховання. Сучасна педагогічна інноватика є достатньо молодою, бо відображає суспільні зміни, що детермінуються інформатизацією, глобалізацією, інтеграцією в європейський освітній простір, технологізацією людського життя.

Інновації в освіті спрямовуються також на підвищення рівня сучасної науки, впровадження новітніх технологій, використання сучасних інформаційно-комунікаційних засобів тощо. Суспільний прогрес немислимий без творчої, діяльної, готової до змін особистості. Школа покликана створити умови для її становлення.

Інновації торкаються змісту освітнього процесу, формальної площини освіти, педагогічного інструментарію, функцій та цілей суб'єктів освітньої діяльності, усього, що тим чи тим способом впливає на освітнє поле кожної окремої країни і світового освітнього простору загалом.

1. Проблему педагогічної інноватики у різних її площинах розглядали такі українські вчені, як:

І. Коновальчук (обґрунтовує теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій, а також аналізує сутність і структуру інноваційної компетентності педагога загальноосвітнього навчального закладу) [5; 6]; І. Дичківська (презентує прикладні аспекти інноваційних педагогічних технологій у сучасному освітньому просторі української школи) [2]; В. Докучаєва (обґрунтовує теоретико-методологічні основи проєктування інноваційних педагогічних систем) [3]; О. Чумак (досліджує сутність парадигми освіти XXI ст. та її інноваційні аспекти) [10]; Т. Яровенко (аналізує види інновацій в освіті та презентує їх класифікацію) [11] та ін. У полі зору тих та інших дослідників інновацій в освіті опиняються усі складові цього процесу: методологія, теорія, практика тощо.

Мета статті полягає у вивченні та узагальненні змісту, сутності та специфіки інновацій в освіті з огляду на суспільні детермінанти в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Глобальність сучасного виховання й освіти полягає у тому, що світ, як ніколи, став єдиним спільним домом для всіх людей, без огляду на расу, релігію, культурні чи освітні пріоритети. Глобальна криза і виклики сучасності вимагають інноваційних змін, які дали б можливість людині вижити і успішно провадити процес життєтворення на Землі.

В умовах змінності сучасного світу говорити про інновації, як щось стале і постійне не можна, оскільки сам термін та його сутність передбачає змінність і динамічність. Те, що сьогодні трактується як інновація, уже завтра буде звичайною справою і звичним явищем. Та й власне інновації сприймаються по-різному у відповідному часовому проміжку. Наприклад, для добре оснащеної школи використання нових засобів навчання є явищем звичним, а для не обладнаного закладу освіти це може бути інновацією. Також зауважимо, що процес інноваційності буде результативним і продуктивним тоді, коли стане системним, логічним, цілісним, діяльним і особистісно орієнтованим. На таких позиціях стоять українські вчені: “Стратегічно-системний рівень інноваційних змін можливий при системних нововведеннях, в яких цілісно представлені як концепція, цілі, зміст, так і технологія їх практичної реалізації. Мета інноваційного процесу полягає у внесенні змін у педагогічну систему навчального закладу для переведення його з традиційного стану функціонування в площину інноваційного розвитку й саморозвитку” [6].

Для системності і цілісності розгляду проблеми

передовсім слід визначитися із ключовими поняттями, які презентують означений процес. Отже, з огляду на мету нашої статті оперуємо такими дефініціями, як:

- **інновація** – комплексна діяльність, спрямована на створення (народження, розробку), освоєння, використання й розповсюдження нового [8];

- **інновативність** (лат. innovatio – оновлення, зміна) – емоційно-оцінне ставлення до нововведень, відмінність у сприйнятливості суб'єктів до інновацій, нових ідей, досвіду [7];

- **інноваційна педагогічна діяльність** – заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, зорієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [7];

- **інноваційна освітня технологія** – це якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка привносить суттєві зміни до результату освітнянського процесу і є багатоконпонентною моделлю, що включає в себе: – навчальну інноваційну технологію (підбір операційних дій педагога з учнем, в результаті яких суттєво покращується мотивація учнів до навчального процесу), – виховну інноваційну технологію (містецькі засоби і прийоми впливу на свідомість особистості учня з метою формування в нього особистісних цінностей у контексті загальнолюдських), – управлінську інноваційну технологію (сучасні економічні, психологічні, діагностичні, інформаційні технології, що створюють умови для оперативного й ефективного прийняття керівником управлінського рішення) [9];

- **педагогічна інновація** – процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети [1].

Ці та інші процеси і явища цілісно складають систему інноваційності, її середовище з низкою умов, які забезпечують якість та результативність освітнього процесу. Серед необхідних умов інноваційного середовища визначаємо:

- матеріальні;
- фізичні;
- інформаційно-комунікативні;
- педагогічні;
- психологічні;
- соціальні;
- організаційні.

Усі вони повинні відображати основну ознаку освітнього процесу – інноваційність. Лише у цьому

разі результат такої освіти буде новим, творчим, креативним, сучасним, особистісно і суспільно значимим, прогресивним. Пізнання нових явищ і фактів, вміння користуватися новітніми досягненнями сучасної науки, мотивація учня до використання нових технологій у різних галузях людського життя, бажання створювати нові продукти задля суспільного прогресу, чітке розуміння можливостей і меж впливу на природне середовище задля гармонії у площині “людина – природа” – це далеко не повний перелік тих завдань, які стоять перед людиною у процесі її освіти. Реалізувати їх без педагогічних інновацій неможливо.

Важливою для педагога є також готовність до інноваційної педагогічної діяльності, що вченими визначається як “особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії” [7].

Слід також наголосити на тому, що у сучасного педагога має бути сформована інноваційна компетентність, основними ознаками якої є:

- розуміння суспільної значущості та необхідності інновацій;
- креативність мислення і вміння застосовувати у педагогічній діяльності творчий, нестандартний підхід;
- інноваційність цілепокладання і визначення нових шляхів реалізації освітніх цілей;
- наявність відповідних фахових знань і компетенцій;
- здатність до креативного підходу у розв’язанні професійних завдань;
- здатність до проєктування, пошуку оригінальних і нестандартних рішень, пошуку оптимальних шляхів розв’язання освітніх задач;
- усвідомлення відповідальності за професійну діяльність та результати педагогічної взаємодії у рамках суб'єкт-суб'єктної парадигми тощо.

Специфіка інноваційної компетентності, на думку вчених, визначається “змістом тих теоретичних і практичних задач, які педагог вирішує в процесі реалізації інновацій, та особливими системоутворювальними, інтегративними зв'язками між компонентами її структури, до складу якої входять соціальна, мотиваційно-ціннісна, теоретико-методологічна, технологічна, інформаційно-комунікативна, рефлексивно-регулятивна компетентності” [5, 110–130].

В основу інноваційної діяльності мають бути покладені системний і компетентнісний підходи, які б передбачали єдність, цілісність та

послідовність усіх складових освітнього процесу і одночасно забезпечували високий рівень професійної майстерності педагога у рамках його взаємодії з учнем.

Наголошуємо також на необхідності реалізації у процесі освітніх інновацій принципу науковості як підґрунтя достовірності знань, які пропонуються учням сучасним змістом освіти. Принагідно зауважимо, що реформування і удосконалення змісту сучасної освіти є найскладнішим з огляду на його завдання, цілі і сутність. Саме тому, на наше переконання, зміст освіти так рідко стає центром і метою освітніх реформ. А починати слід саме з нього.

Інновації мають також бути спрямовані на гарантоване досягнення цілей освітнього процесу, складати цілісну канву навчального процесу і забезпечувати прогнозований результат. Важливою ознакою освітніх інновацій також є його структурованість, що передбачає аналіз і синтез процесу, розчленування його на послідовні, пов'язані між собою частини, координованість та узгодженість дій, вправ, операцій тощо.

Висновки. Отже, для того, щоб особистість була здатною впоратися із власними життєвими завданнями та викликами, а також стати продуктивним членом громадянського суспільства, її освіта повинна включати і відображати здобутки сучасної науки, техніки і технологій. Сучасна педагогічна інноватика є молодією галуззю освітніх змін, бо відображає життя суспільства, що детермінується інформатизацією, глобалізацією, інтеграцією в європейський освітній простір.

Педагогічну інновацію визначаємо як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, що оптимізує досягнення її мети. Наголошуємо на тому, що у сучасного педагога має бути сформована інноваційна компетентність з відповідними її складовими.

В основу інноваційної діяльності повинні бути покладені системний і компетентнісний підходи; принцип науковості; важливою ознакою освітніх інновацій також є його структурованість; інновації в освіті мають бути спрямовані на гарантоване досягнення цілей освітнього процесу, складати цілісну канву навчального процесу і забезпечувати прогнозований результат.

Реалізація завдань інноваційної освіти повинна бути комплексним, узгодженим завданням як суб'єктів освіти (педагогів та учнів), так і всіх освітніх інституцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора

загальноосвітньої школи: монографія. Київ, 1998. 450 с.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. Київ, 2004. 352 с.

3. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні основи проектування інноваційних педагогічних систем: дис. ... д-ра. пед. наук. 13.00.01 Луганськ, 2007. 481 с.

4. Закон України Про освіту Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Коновальчук І.І. Сутність і структура інноваційної компетентності педагога загальноосвітнього навчального закладу. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід* : монографія. Житомир, 2011. С. 110–130.

6. Коновальчук І.І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. Сутність та структура інноваційної компетентності педагога. Розробка системи і технології її розвитку. *Акме досягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія*. Житомир, 2016. С. 138–170.

7. Короткий термінологічний словник з інноваційних педагогічних технологій. URL: <https://www.google.com.ua/search>

8. Кравченко Г.Ю. Інноваційне навчання та його місце у внутрішньо-шкільній науково-методичній роботі з учителями початкових класів. *Науково-методичний супровід модернізації початкової освіти: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.*, 3-4 груд. 2002 р. Луганськ, 2002. С. 220.

9. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект: Наук.-метод. посіб. Київ, 2001. 185 с.

10. Чумак О. В. Парадигма освіти XXI століття: інноваційні аспекти. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf.

11. Яровенко Т.С. Види інновацій в освіті та їх класифікація. URL: www.vestnikdnu.com.ua/archive/201264/yarovenko.html.

REFERENCES

1. Danylenko, L. I. (1998). *Modernizatsiia zmistu, form ta metodiv upravlinskoi diialnosti dyrektora zahalnoosvitnoi shkoly: monohrafiia* [Modernization of the content, forms and methods of management of the director of secondary school: monograph]. Kyiv, 450 p. [in Ukrainian].

2. Dychkivska, I. M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii : navch. posibnyk* [Innovative pedagogical technologies: textbook manual]. Kyiv, 352 p. [in Ukrainian].

3. Dokuchaieva, V. V. (2007). Teoretyko-metodolohichni osnovy proektuvannia innovatsiinykh pedahohichnykh system [The theoretical and methodological bases of designing the innovative pedagogical systems]. *Doctor's thesis*. Luhansk, 481 p. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy Pro osvitu Vidomosti Verkhovnoi Rady [Law of Ukraine On Education Information of the Verkhovna Rada]. 2017, № 38–39. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
5. Konovalchuk, I. I. (2011). Sutnist i struktura innovatsiinoi kompetentnosti pedahoha zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [The essence and structure of innovative competence of a teacher of a secondary school]. *Professional pedagogical education: competence approach: monograph*. Zhytomyr, pp. 110–130. [in Ukrainian].
6. Konovalchuk, I. I. (2016). [The theoretical and technological bases of realization of innovations in general educational institutions. The essence and structure of innovative competence of the teacher. The development of system and technology of its development]. *Acme achievements of scientists of Zhytomyr scientific and pedagogical school: monograph*. Zhytomyr, pp. 138–170. [in Ukrainian].
7. Korotkyi terminolohichnyi slovnyk z innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii [A short glossary of innovative pedagogical technologies]. Available at: <https://www.google.com.ua/search> [in Ukrainian].
8. Kravchenko, H. Iu. (2002). Innovatsiine navchannia ta yoho mistse u vnutrishno-shkilnii naukovo-metodychnii roboti z uchyteliamy pochatkovykh klasiv [Innovative learning and its place in intra-school scientific and methodical work with primary school teachers]. The scientific and methodological support of modernization of primary education: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific-Practical Conference. Luhansk, p. 220. [in Ukrainian].
9. Otsiniuvannia ta vidbir pedahohichnykh innovatsii: teoretyko-prykladnyi aspekt: Nauk-metod. posib. [An evaluation and selection of pedagogical innovations: the theoretical and applied aspect: Science-method. manual]. Kyiv, 2001. 185 p. [in Ukrainian].
10. Chumak, O. V. Paradyhma osvity XXI stolittia: innovatsiini aspekty [21st Century Education Paradigm: Innovative Aspects]. Available at: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konfl1/Chumak.pdf. [in Ukrainian].
11. Iarovenko, T. S. Vidy innovatsii v osviti ta yikh klasyfikatsiia [Types of innovations in education and their classification]. Available at: www.vestnikdnu.com.ua/archive/201264/yarovenko.html. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.10.2020

“Якщо Ви по-справжньому вірите в те, що робите, не дозволяйте ніяким обставинам стримувати Вас. Кращі в світі досягнення стали можливими не “ЗАВДЯКИ”, а “ВСУПЕРЕЧ”. Головне – робити свою справу”.

*Дейл Карнегі
американський педагог*

“Уміння ставити розумні запитання вже є важлива і необхідна ознака розуму і проникливості”.

*Іммануїл Кант
німецький філософ*

“Роками накопичений досвід може посперечатися із знанням”.

*Рассел Лінкольн Аґофф
американський вчений*

“Будь-яке навчання людини – це не що інше, як мистецтво сприяти прагненню природи до свого розвитку”.

*Йоганн Генріх Песталоцці
видатний швейцарський педагог-новатор*

